

Nr 195.

Av fröken Höjer m. fl., *angående inrättande av pensionsberättigande deltidstjänster m.m.*

Sveriges socialvård, hälso- och sjukvård och undervisningsanstalter stäckes i sin jämna utveckling av brist på kvalificerade befattningshavare. Denna brist skulle kunna lättas om anställnings- och pensionsreglementen ändrades att motsvara dagens behov av bestämmelser, som tillåter mindre rigorösa former i fråga om såväl arbetstid som pensionsålder. Vi syftar på deltidstjänsters pensionsreglering och införande av s.k. pensionsperioder även beträffande reglementet för statens pensionsanstalt (SPA), det senare enligt samma principer, som riksdagen beslöt beträffande civila anställningshavare i statens tjänst m. fl. år 1951.

Ang. pensionsreglerad deltidstjänst.

1944 års deltidstjänstutredning framlade den 23 oktober 1946 förslag till deltidsarbete i allmän tjänst. Av betänkandet framgår att myndigheter och organisationer lade familjesociala och familjepolitiska synpunkter på problemen, omväxlande med vissa yrkens behov av kvalificerad arbetskraft. Utredningen hade i uppdrag att pröva frågan om deltidsarbete för alla olika kategorier av tjänstemän.

Utredningens förslag gick ut på att mödrar och studerande under vissa tider borde beredas möjlighet att erhålla deltidsarbete, då förvärvsarbete på heltid skulle innebära olägenheter i fråga om barnets vård eller vederbörandes studier. Förslaget gick vidare ut på att den deltidsanställda, den som sökte och erhöll befattning med tjänstgöring, som omfattade endast en viss del av heltidstjänstgörandes, samt den deltjänstgörande, innebärande nedsättning av tjänstgöringstiden för heltidsanställd, skulle i hudsak erhålla proportionellt samma sociala förmåner, även innebärande pensionsförmåner, som heltidsanställd.

Utredningens förslag blev föremål för riksdagens beslut endast beträffande extra ordinarie civila statstjänstemän. § 10 mom. 2 samt konsekvensändringar i vissa andra paragrafer av statens allmänna avlöningsreglemente SFS 436/1948 och § 17 i allmänna tjänstereglementet SFS 1008/1941 innehåller de nya bestämmelserna. Några inskränkningar om att dessa tjänster skall kunna uppehållas endast av t. ex. studerande ingår ej i bestämmelserna. Reglementet för statens pensionsanstalt inne-

håller i § 18 bestämmelse om möjlighet att inrätta deltidstjänst. Ändringarna innebär, att extra ordinarie tjänsteman i statens tjänst har möjlighet övergå till tjänst med deltid eller deltidstjänst samt beträffande SPA-an slutna att möjlighet till reducerad tjänstgöring endast kan erhållas genom partiell tjänstledighet från heltidstjänst.

1951 års pensionsutredning har bl.a. fått i uppdrag att utreda denna fråga. Denna kommittés huvudförslag, som även kommer att gälla detta problem, väntas dock ej bli färdigt under närmaste år. Under tiden är bristen på kvalificerade arbetstagare på en rad områden tidvis katastrofal. Särskilt framträdande är bristen inom sjukvården och vid högre skolor. De kommunala huvudmännen har genom Svenska stadsförbundet träffat överenskommelse med arbetstagarna om ett normalpensionsreglemente, som bl.a. innehåller bestämmelser om pensionsförmåner för deltidstjänst. Beträffande de landstingens och städernas arbetstagare, t.ex. sjuksköterskor och barnmorskor, som är SPA-an slutna, har överenskommelse redan 1950 träffats om att deltidstjänster skall anslutas till anstalten så fort möjlighet härtill finns. Avsikten är att härigenom för *kontinuerlig* tjänst förvärva även de deltidsanställda.

Kravet på kvalificerad personal är för närvarande mycket större än tillgången, t. ex. inom hälso- och sjukvård. Ett sjukhus skulle önska kvarhålla i kontinuerlig tjänst en heltidsanställd, som på grund av familjeförhållanden ej längre kan åta sig heltidstjänstgöring. Men om så sker spolieras den pensionsreglerade befattningen som heltid. Om nu sjukhuset hade möjlighet utannonsera en pensionsreglerad deltidstjänst, skulle bättre förutsättning finnas att få sökande till båda tjänsterna.

1944 års deltidstjänstutredning framför en intressant statistik angående upplösta äktenskap samt barnantalet i familjer med kvinnlig föreståndare. Först och främst visar statistiken, att barnantalet i äktenskapen varierar efter graden av hustruns yrkesverksamhet. Det genomsnittliga barnantalet är särskilt lågt i de äktenskap, där hustrun haft *hel yrkesverksamhet under hela äktenskapet*. Siffrorna visar även, att över hälften av de kvinnliga familjeföreståndarna är änkor och att skilsmässofrekvensen, och följaktligen också antalet frånskilda kvinnor, befinner sig i kraftigt stigande samt att antalet familjer med kvinnlig föreståndare sålunda visar en uppåtgående tendens. Vidare visas, att omkring 8 % av alla svenska barn växer upp i sådana familjer, att 60 % av de ensamstående kvinnliga familjeföreståndarna saknar inkomst. Befolkningsstatistiken för den 31 december 1945 uppvisar följande siffror rörande kvinnors arbete: Förvärvsarbetande ogifta 514 665, förvärvsarbetande gifta 151 444 samt förvärvsarbetande förut gifta 80 757. Vid samma tid fanns 1 336 486 uteslutande hemarbetande kvinnor.

Nativitetssiffrorna är på nedgående. Kvinnornas i handling klart framlagda önskemål i fråga om yrke—barn bör ej längre ignoreras. Åtgärder till bättre samordning i dessa avseenden bör ej heller längre uppskjutas. Det är på tiden att myndigheter med befattningar, anslutna till SPA, erhålla samma möjlighet som staten, städerna och de privatanställda, nämligen att i mån av behov anställa tjänstemän på pensionsreglerad halvtidstjänst. Vi föreslår en ändring i detta avseende av reglementet för SPA.

Ang. pensionsperioder.

I huvudsaklig överensstämmelse med ett av 1948 års pensionsålderskommitté i betänkande den 29 december 1950 framlagt förslag beslöt riksdagen år 1951, att det dåvarande systemet med fasta pensionsåldersgränser skulle ersättas med s.k. pensionsperioder, d.v.s. en möjlighet att variera pensionsålder genom tillägg på 1—3 år. Beslutet innebar rätt för befattningshavaren att inom pensionsperioden för tjänsten i fråga själv bestämma tiden för sin avgång; myndighet har dock att tillse, att tjänstgöringen icke fortgår längre än att vederbörande på tillfredsställande sätt fullgör sin tjänst. Tjänsteman har under pensionsperioden rätt att räkna tjänstear för pension.

På ett enkelt och för såväl myndighet som anställda tillfredsställande sätt har med denna bestämmelse frågan lösts om tillvaratagande av arbetskraft. Ingen torde numera förneka, att individens "pensionsålder", om man endast tager i betraktande individens förmåga att sköta en arbetsuppgift trots en viss generellt bestämd ålder, är mycket varierande. På ett för alla parter tillfredsställande sätt kan myndighets önskemål om bibehållen arbetskraft och individs om fortsatt arbete i viss utsträckning tillfredsställas.

Reglementet för SPA är i huvudsak enligt samma principer som de statliga pensionsreglementena. Men förslag om pensionsperioder har ej framförts beträffande detta reglemente. Vi anser, att denna ändring ej längre bör anstå. Det torde ej innebära några som helst svårigheter för utskottet att genom SPA erhålla förslag till de ändringar i reglementet, som erfordras för införande av pensionsperioder i likhet med de principer, som gäller för civila statstjänstemän. Den förlängda tjänstgöring, som genom ovannämnd anordning kan erhållas, är för många områden av stor betydelse.

Med hänvisning till ovanstående hemställer undertecknade,

att riksdagen måtte besluta, att reglementet för statens pensionsanstalt måtte ändras så att möjlighet finns att inrätta pensionsreglerad deltidstjänst;

att en anordning med pensionsperioder införes även beträffande SPA-reglementet;

samt att, om detta senare erbjuder organisatoriska svårigheter, befattningshavare får räkna sig till godo som tjänstår för pension tjänstgöring över pensionsåldern för antal år motsvarande pensionsperiodens.

Stockholm den 26 januari 1953.

Gerda Höjer.

Ruth Ager.

Sven Gustafson
i Göteborg.

Nils Nestrup.

I motionens syfte instämmer:

Margit Vinge.